

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра філософії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Ректор (перший проректор)

“ _____ ” _____ 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інтелектуальна безпека

(код і назва навчальної дисципліни)

спеціальність

075 Маркетинг

(код і назва спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Маркетинг

(назва спеціалізації)

інститут, факультет Економіко-гуманітарний інститут,

Факультет економіки та управління

(назва інституту, факультету)

мова навчання

державна

Робоча програма з дисципліни «Інтелектуальна безпека» для студентів
(назва навчальної дисципліни)
 спеціальності 075 Маркетинг, освітня програма (спеціалізація) Маркетинг
 „12” червня, 2018 року. - 14 с.

Розробники: канд. філос. наук, доц. Бондаревич Ірина Миколаївна
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол від “12”червня 2018 року № 8

Завідувач кафедри _____ (О.В.Бондаренко)
(підпис) (прізвище та ініціали)
 “_____” _____ 2018 року

Схвалено науково-методичною комісією Факультету економіки та управління
 Протокол від. “_10”жовтня 2018 року № 17

“_____” _____ 2018 року Голова _____ (В.В. Корольков)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми*

“_____” _____ 2018 року Керівник групи _____ (В.В.Лифар)
(підпис) (прізвище та ініціали)

*Якщо дисципліна викладається невідпусковою кафедрою

_____, 2018 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 07 Управління та адміністрування (шифр і назва)	вибіркова	
Модулів – 1	Спеціальність 075 Маркетинг, (освітня програма, спеціалізація) Маркетинг	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)		4-й	4-й
Загальна кількість годин - 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента -	Освітній ступінь: бакалавр	14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	2 год.
		Інші	
		2 год.	- год.
		Самостійна робота	
		56 год.	84 год.
		Індивідуальні завдання: 4 год.	
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 33,3% до 66,7%

для заочної форми навчання – 6,6% до 93,4%

1. Мета навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Інтелектуальна безпека» є розвиток когнітивних компетенцій студентів, формування уявлення про інтелектуальну безпеку і інтелектуально безпечне середовище, їх ознаки і критерії, а також розвиток інтелектуальної мобільності студентів шляхом опанування різних стилів мислення і навичок успішної психологічної адаптації.

Завданням дисципліни «Інтелектуальна безпека» є:

- ознайомлення студентів з суб'єктами, об'єктами, рівнями, критеріями і умовами інтелектуальної безпеки, її місцем в системі національної безпеки;
- опанування методів і засобів створення інтелектуально безпечного середовища;
- розвиток здатності передбачувати та запобігати інтелектуальним ризикам на ранніх стадіях їх розгортання, проектувати системи профілактичних заходів тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати

загальні компетентності:

- 1) розрізняти світоглядний, науковий, соціальний і особистісний аспекти проблем;
- 2) будувати системний погляд на об'єкт і предмет дослідження, використовуючи міждисциплінарні методи і підходи;
- 3) здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- 4) генерувати нові ідеї (креативність);
- 5) виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

фахові компетентності:

- 1) розрізняти рівні безпеки;
- 2) визначати критерії інтелектуально безпечного середовища;
- 3) усвідомлювати об'єктивні інтелектуальні загрози, що існують в сучасному світі;
- 4) використовувати психологічного самозахисту в якості засади інтелектуального захисту;
- 5) використовувати можливості особистісного розвитку в якості стратегії інтелектуального захисту;
- 6) виявляти порушення інтелектуальної безпеки і організовувати інтелектуально безпечне середовище;

очікувані програмні результати навчання:

студент повинен знати:

- зміст сучасних концепцій світу та наукових парадигм;
- зміст понять «загроза» і «безпека» по відношенню до систем «природа», «суспільство», «людина»;
- зміст понять «інтелектуальна безпека» і «інтелектуальний захист»;
- засади правового забезпечення інтелектуальної безпеки в Україні;
- складові, функції, критерії, рівні та умови інтелектуальної безпеки;
- функції окремих рівнів інтелектуального захисту;
- способи та методи збереження інтелектуальної безпеки;
- особливості організації інтелектуально безпечного середовища;

студент повинен володіти:

- культурою мислення, дослідницькими навичками;
- теоретичними засадами самоаналізу;
- знаннями з управління власним психічним станом;
- навичками оцінки способів і методів інтелектуального самозахисту;
- стратегіями ефективного розв'язання конфліктних ситуацій, навичками соціальної взаємодії;
- способами формування інтелектуально комфортних умов життєдіяльності.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовний модуль I

Інтелектуальна безпека: теоретичний аспект. Інтелектуальні ризики в постіндустріальних суспільствах.

Тема 1.1 Поняття «безпеки».

Рівні безпеки: фізичний, психічний, інформаційний, інтелектуальний, моральний, духовний. Узгодженість і кореляція рівнів безпеки. Інтелектуальна безпека як складова національної безпеки. Критерії інтелектуальної безпеки. Суб'єкти і об'єкти інтелектуальної безпеки. Правові засади інтелектуальної безпеки. Інтелектуальна безпека і цілісність людини.

Тема 1.2 Загальносвітові тенденції трансформації суспільств як джерело нових проявів соціальних і індивідуальних ризиків

«Інформаційна ера» (М. Кастельс), «технотронне суспільство» (З. Бжезінський), «інформаційне суспільство» (М. Порат, Ю. Хаяші, Й. Масуда, Т. Стоуньєр, Р. Катц). Психосфера сучасної цивілізації: потреба в спільноті, потреба в життєвій структурі, потреба в значеннях (Д.Белл). Розкол спільної психосфери та криза особистості.

Суспільства перехідного типу: зрушення в масовій і індивідуальній свідомості. Ризикова свідомість в традиційних культурах і «середовище ризику» (Е. Гідденс) сучасних суспільств.

Тема 1.3 Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: трансформація цінностей

Чотири типи соціальних стосунків (В.Сагатський). Цінності премодерну, модерну, постмодерну. Рушійні сили змін цінностей в часі, зміна поколінь і стійкість культурних традицій. Цінності споживацтва і фактор мас-медіа. Маргінали – зворотній бік суспільного життя. Індивідуалізм, цінності самовираження і громадянськість (Р.Інглхарт, К.Вельцель).

Тема 1.4 Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: агресивний менеджмент сприйняття як спосіб формування змісту масової свідомості

Обмежені можливості релігії й ідеології як інструментів розв'язання психологічної кризи (Г.Почепцов). Логіка, цілі, стратегії і особливості інформаційної війни, як агресивного впливу на свідомість.

Пропаганда, реклама, PR як варіації еволюціонування форматів психосоціальних стосунків (Ф.Буарі). Особливі формати сучасних PR. Фрейми – спецефект створення нової інформаційної реальності. Концепції меметики.

Змістовний модуль II.

Інтелектуальна безпека: практичний аспект. Способи, методи та стратегії захисту.

Тема 2.1 Психологічний самозахист як підґрунття інтелектуальної безпеки

Принципи і механізми саморегуляції психічного стану. Методики і техніки психологічної саморегуляції: дихальна гімнастика, релаксаційні вправи, йога, медитативні практики, терапія задоволеннями (від людей, справ, життя), терапія правдою і гумором.

Психологічні способи захисту від інформаційних інфекцій. Психофізіологічні основи гіпнотичного впливу. Техніка відчуження (іронія), фактор природи.

Механізм протидії маніпулятивним технологіям.

Тема 2.2 Інтелектуальна активність як стратегія самозахисту

Логіка еквівалентної модифікації світу інформації і світу реальності. «Залізна завіса» як провальна стратегія інформаційного самозахисту. Засоби протидії інформаційному впливу: контролювання емоцій, антипопулізм, варіативність тлумачень фактів.

Формати мислення і парадигми розуміння світу. Парадигмальне мислення. Рефлексивне мислення, емоційний інтелект. Діалектичне мислення. Сократична майєвтика. Складне мислення (Л.Горбунова). Номадичне мислення (Г.Бейтсон). Синергетичне мислення (Г.Хакен). Конструктивістська парадигма мислення (Е. Глазерфельд).

Мистецтво вибору: рівні прийняття рішень. Проектування майбутнього.

Тема 2.3 Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики самозахисту

Ідентифікаційні механізми індивідуального рівня (О.В.Швачко). Соціально-структурний аспект процесів ідентифікації (С.О. Макєєв). Ідентифікаційні практики. Проективні ідентичності в молодіжній свідомості. Статусні ідентифікації і ідентичності в студентських групах. Ідентичності у просторі трудової кар'єри (С.М.Оксамитна). Регіональність ідентифікаційних практик в Україні.

Тема 2.4 Особистісний розвиток як стратегія інтелектуальної безпеки

Напрямки і способи особистісного саморозвитку. Виховання почуттів і розвиток інтуїції. Людина у пошуках смислу (В.Франкл). Гештальт освіта (С.П.Курдюмов, О.М.Князева). Основи «time management». Розвиток лідерських якостей і професійне самовдосконалення.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п/с	інш	інд	с.р.		л	п/с	інш	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль І Інтелектуальна безпека: теоретичний аспект. Інтелектуальні ризики в постіндустріальних суспільствах.												
Тема 1.1 Поняття «безпеки»	10	2	1			7	9	1	-		-	8

Тема 1.2 Загальносвітові тенденції трансформації суспільств як джерело нових проявів соціальних і індивідуальних ризиків	12	2	2	1		7	11	1	-		-	10
Тема 1.3. Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: трансформація цінностей	11	2	2			7	14	-	-		-	14
Тема 1.4. Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: агресивний менеджмент сприйняття як спосіб формування змісту масової свідомості	12	1	2		2	7	11	-	1		-	10
Разом за змістовим модулем 1	45	7	7	1	2	28	45	2	1		-	42
Модуль 2												
Змістовний модуль II Інтелектуальна безпека: практичний аспект. Способи, методи та стратегії захисту.												
Тема 2.1 Психологічний самозахист як	11	2	1	1	-	7	11	1	-		-	10

підґрунття інтелектуальної безпеки												
Тема 2.2 Інтелектуальна активність як стратегія самозахисту	13	2	2		2	7	13	1	-		-	12
Тема 2.3 Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики самозахисту	10	1	2		-	7	8	-	-		-	8
Тема 2.4 Особистісний розвиток як стратегія інтелектуальної безпеки	11	2	2		-	7	13	-	1		-	12
Разом за змістовим модулем 2	45	7	7	1	2	28	45	2	1		-	42
Усього годин	90	12	12	2	4	56	90	4	2		-	84

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття «безпеки»	1
2	Загальносвітові тенденції трансформації суспільств як джерело нових проявів соціальних і індивідуальних ризиків	2
3	Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу:	2

	трансформація цінностей	
4	Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: агресивний менеджмент сприйняття як спосіб формування змісту масової свідомості	2
5	Психологічний самозахист як підґрунття інтелектуальної безпеки	1
6	Інтелектуальна активність як стратегія самозахисту	2
7	Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики самозахисту	2
8	Особистісний розвиток як стратегія інтелектуальної безпеки	2
Усього		14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття «безпеки»	7
2	Загальносвітові тенденції трансформації суспільств як джерело нових проявів соціальних і індивідуальних ризиків	7
3	Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: трансформація цінностей	7
4	Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: трансформація цінностей	7
5	Психологічний самозахист як підґрунття інтелектуальної безпеки	7
6	Інтелектуальна активність як стратегія самозахисту	7
7	Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики самозахисту	7
8	Особистісний розвиток як стратегія інтелектуальної безпеки	7
Разом		56

9. Індивідуальні завдання

1. Оцініть рівень інтелектуальної безпеки в своєму домашньому колі за десятибальною шкалою. Прокоментуйте результат.
2. Оцініть рівень інтелектуальної безпеки глядача одного з телевізійних каналів (на вибор).
3. Оцініть рівень інтелектуальної безпеки слухача одної з радіостанцій.
4. Оцініть рівень інтелектуальної безпеки одного з читачів інформаційного інтернет-сайту.
5. Прокоментуйте телешоу (на вибір) з точки зору наявності критеріїв інтелектуальної безпеки.

10. Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються наступні методи навчання:

- * пояснення – для з'ясування сутності явища, закону, протекту;
- * бесіда – для виявлення рівня усвідомленості нових понять в процесі діалогу;
- * ілюстрація – розкриття предметів, процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);
- * метод проектів – попередня дослідження певного питання з наступним оприлюдненням результатів;
- * метод проблемного запитування – моделювання й розв'язання проблемної ситуації;
- * аналітичний – метод мисленнєвого розкладу цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак;
- * індуктивний метод – встановлення логічного зв'язку в сукупності явищ;
- * дедуктивний метод – знаходження відповідностей між загальними положеннями і окремими явищами дійсності;
- * діалектичний метод – знаходження нового знання шляхом синтезу протилежних тверджень про явище.

11. Очікувані результати навчання з дисципліни

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» студент повинен **знати:**

- зміст сучасних концепцій світу та наукових парадигм;
- зміст понять «загроза» і «безпека» по відношенню до систем «природа», «суспільство», «людина»;
- зміст понять «інтелектуальна безпека» і «інтелектуальний захист»;
- засади правового забезпечення інтелектуальної безпеки в Україні;
- складові, функції, критерії, рівні та умови інтелектуальної безпеки;
- функції окремих рівнів інтелектуального захисту;
- способи та методи збереження інтелектуальної безпеки;
- особливості організації інтелектуально безпечного середовища;

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» студент повинен **вміти:**

- розрізняти світоглядний, науковий, соціальний і особистісний аспекти проблем;
- будувати системний погляд на об'єкт і предмет дослідження, використовуючи міждисциплінарні методи і підходи;
- використовувати законодавчу базу для підтримки інтелектуально безпечного середовища;
- проводити моніторинг ризиків, виявляти порушення інтелектуальної безпеки;
- оцінювати доцільність тих чи інших способів інтелектуального захисту;
- складати алгоритм вирішення завдання уникнення інтелектуальних ризиків;
- реалізовувати можливості самоуправління, самовиховання;

- проектувати траєкторії власного особистісного і професійного розвитку;
- вирішувати комунікативні завдання різного ступеня складності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» студент повинен **володіти:**

- культурою мислення, дослідницькими навичками;
- теоретичними засадами самоаналізу;
- знаннями з управління власним психічним станом;
- навичками оцінки способів і методів інтелектуального самозахисту;
- стратегіями ефективного розв'язання конфліктних ситуацій, навичками соціальної взаємодії;
- способами формування інтелектуально комфортних умов життєдіяльності;

12. Засоби оцінювання

Для студентів денної форми навчання передбачено: письмове опитування на лекціях, захист завдання з СРС, написання есе, підготовка фото- і відеопроєктів за темами курсу, аудиторна контрольна робота, аудиторне тестування, проведення двох підсумкових рубіжних контролів.

Для студентів заочної форми навчання планується: захист контрольної роботи, усне опитування на консультаціях, усний залік.

13. Критерії оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2				балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T 7	T 8	100
10	15	15	10	15	10	15	10	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	--

14. Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Інтелектуальна безпека» для бакалаврів заочної форми навчання за напрямом підготовки 6.030507 «Маркетинг» / Укладачі : Бондаревич І.М. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. – 38 с.

2. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Інтелектуальна безпека» для бакалаврів денної форми навчання за напрямом підготовки 6.030507 «Маркетинг» [Текст]: навчально-методичне видання / Укладачі : Бондаревич І.М., Девочкина Н.М. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. – 34 с.

3. Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Інтелектуальна безпека» для бакалаврів денної форми навчання за спеціальністю 075 «Маркетинг» [Текст]: навчально-методичне видання / Укладач : Бондаревич І.М. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. – 34 с.

15. Рекомендована література

Базова

1. Адлер, А. Наука жить. [пер. с англ. Е. О. Любченко, пер. с нем. А. А. Юдина]. К.: Port-Royal, 1997. 288 с.
2. Акименко, О.А. Духовность и продуктивный характер жизнедеятельности. // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол. редактор: Г.П. Шевченко. Вип. 5(11). Луганськ: Вид-во Східноукр. Нац. Ун-ту ім. В. Даля, 2005. С. 10-17.
3. Арлычев, А.Н. Саморегуляция, деятельность, сознание: автореф. дис. ра здобуття наук. ступеня доктора филос. наук : 09.00.01 . Москва, 1992. 32 с.
4. Бевзенко, Л.Д. Глубиннопсихологический фактор как основа самоорганизационного анализа динамики социальных систем // Философская и социологическая мысль. – 1996. № 5-6. С. 36–75.
5. Беспалова, Г. Формування української ментальності. Україна в системі духовних, економічних, та політичних координат глобалізованого світу. К.: Національна академія управління, 2006. 280 с. С. 229–232.
6. Блауберг, И.В., Юдин, Э.Г. Понятие целостности и его роль в научном познании. М.: Знание, 1972. 48 с.
7. Бондаревич, І.М. Духовна цілісність особистості: дійсність та перспектива: монографія. Запоріжжя, ЗНТУ, 2008. 162 с.
8. Буари, Ф.А. Паблик рилейшнз, или стратегия доверия. М.: Консалтинговая группа «Имидж-Контакт»: ИНФРА-М, 2001. 178 с.
9. Бьюдженталь, Д. Наука быть живым: диалоги между терапевтом и пациентами в гуманистической терапии; пер. с англ. А.Б. Фенько. М.: Независимая фирма «Класс», 1998. 336 с.
10. Вашкевич, В.М. Маніпуляція свідомістю як спосіб панування у суспільстві // Гілея науковий вісник: збірник наукових праць / Гол. Ред. В.М. Вашкевич. Вип. 7. К., 2007. 344 с. С. 36-43.
11. Мосов, С. Жарінова, А. Інтелектуальна безпека України в контексті її входження до СОТ // Інтелектуальна власність. 2008. № 6. С. 4 –9.
12. Почепцов, Г. Г. Глобальні проекти: конструювання майбутнього: навч. посібник. К.: Український центр політичного менеджменту, 2009. 212 с.
13. Почепцов, Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. М.: Рефл-бук; К.: Ваклер 1999. 352 с.

14. Головаха, Е.И. Панинос, Н. В. Психология человеческого взаимопонимания. К. : Политиздат, 1989. 189 с.
15. Гришина, Н.В. Психология конфликта. СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
16. Proto, L. Who's pulling your strings? How to stop being manipulated by your own personalities. Wellingborough. Thorsons, 1989. 144 p.

Допоміжна:

1. Доценко, Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита . – М.: ЧеРо, Изд-во МГУ, 1997. 344 с.
2. Дружинин, В.Н. Психология общих способностей. СПб. : Изд-во Питер-Ком, 1999. 368 с.
3. Зимбардо, Ф. Ляйпе, М. Социальное влияние. СПб. : Питер, 2000. 448 с.
4. Иванов, Д. В. Общество как виртуальная реальность // Информационное общество: Сб. М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. 507, (5) с. С. 369–370.
5. Кассирер, Э. Техника современных политических мифов // Вестник МГУ. Сер. 7, Философия. 1990. № 2. С. 58–65.
6. Клейберг, Ю.А. Психология девиантного поведения. М. : Профиздат, 2001. 454 с.
7. Князева, Е.Н. Курдюмов С.П. Синергетика как новое мировоззрение: диалог с И. Пригожиным // Вопросы философии. 1992. №12. С.3–20.
8. Козловець, М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: видавництво ЖДУ, 2009. – 557 с.
9. Кримский, С. Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопросы философии. 1992. № 12. С. 21–28.
10. Култаева, М. Праця М. Горькаймера «Критика інструментального розуму» та її значення для філософії освіти // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 187–197.
11. Леонтьев, Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. М.: Смысл, 1999. 487с.
12. Луман, Н. Понятие риска // THESIS. 1994. Вып. 5. С.135–160.
13. Мамардашвили, М. Мой опыт нетипичен. СПб.:Азбука, 2000. 400 с.
14. Маслоу, А. Самоактуализация // Психология личности; пер. с англ.. М.: МГУ, 1982. С.108–118.
15. Первин, Л. Джон, О. Психология личности: теории и исследования. М. : Аспект Пресс, 2000. 607 с.
16. Перлз, Ф. Хефферлин, Р., Гудмен, П. Опыты психологии самопознания. Практикум по гештальттерапии; пер. М. Папуше. М. : Гиль-Эстель, 1993. 240 с.
17. Пиз, А. Язык телодвижений: Как читать мысли других по их жестам. СПб. : Изд. дом «Рутенберг», 2000. 272 с.
18. Почепцов, Г. Г. Паблик рилейшнз для профессионалов. М. : «Рефл-бук»; К. : «Ваклер» , 1999. 624 с.
19. Прикладная конфликтология: хрестоматия; сост. К. В. Сельченко. Минск : Харвест, 1999. 624 с.
20. Сагатовский, В.Н. Социальное проектирование (к основам теории) // Прикладная этика и управление нравственным воспитанием. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1980. С. 83–89.
21. Франкл, В. Человек в поисках смысла; под ред. Л.Я. Гозмана и Д.А. Леонтьева. М. : Прогресс. 1990. 368 с.
22. Холодная, М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. М. : Томск, Барс, 1997. – 392 с.
23. Шарден, П.Т. Феномен человека: Сб. очерков и эссе: пер. с фр.; сост. и предисл. В.Ю. Кузнецов. М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. 533 с.
24. Шиллер, Г. Манипуляторы сознанием; пер. с англ.; науч. ред. Я.Н. Засурский. М. : Мысль, 1980. 326 с.

25. Шихи, Г. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста. СПб. : «Ювента», 1999. 434 с.
26. Штігліц, Й. Е. У Затінку глобалізації // Deutschland UK №2. 2002. С. 10–13.

16. Інформаційні ресурси

1. Бойко, В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В.В. Бойко. – М. : Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. – 472 с. Режим доступа: <http://www.kodges.ru/8463-jenergija-jemocijj-v-obshhenii-vzgljad-na-sebja-i.html>
2. Маркіна, А.І. Теоретико-прикладні засади механізму забезпечення інтелектуальної безпеки на підприємстві / А.І. Маркіна, М.О. Московченко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика», 15-16 листопада 2010р., Харків: ХНЕУ, 2010р. – № 18(94) – С. 24–26. Режим доступу : <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct>.
3. Петухов, В.В. Общая психология. Полный курс лекций. Режим доступа: <http://video.yandex.ua/users/bodya-2/view/24/#>
4. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 2000. 712 с. Режим доступа: <http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=16&id=1198690730>
5. Турчин, Л. Є. Сутність поняття «довіра» як економічної категорії // Ефективна економіка. – №5. – 2012. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1173>
6. Delhey, Jan, Newton, Kenneth. Who Trusts? The Origins of Social Trust in Seven Nations. – Social Science Research Center Berlin (WZB). May, 2002. Режим доступу: www.colbud.hu/honestytrust
7. Zak, P.J., Knack, S. Trust and growth. Режим доступу: <http://www.ssrn.com>

_____, 2018 рік